

MERAKLISINA S/B FOTOĞRAFTA BİR RENKLENDİRME TEKNİĞİ

TONLAMA

© Cengiz Oğuz Gümrükçü

Fotoğraf albümlerine bakıp, sararmış fotoğraflarla geçmişe dönmek neredeyse insanın en doğal davranışlarından biri. Kahverengilik, sararmışlık geçmişe götüren bir etki ya da fotoğrafların eskiliğine ilişkin bir ipucu. Bir tür nostalji kısaca. Ama bu renkleri taşıyan her fotoğraf gerçekten de eski mi? Elbette ki hayır! Fotoğrafın gelişkin teknikleri sayesinde dilediğiniz siyah/beyaz bir fotoğrafa nostaljik bir görünüm kazandırmak, eskiymiş gibi algılanmasını sağlamak hiç de zor değil. Bazı fotoğraf teknikleri, bu işi, yalnızca kolaylaştırmakla kalmıyor, fotoğrafçıya başka bir renk dünyasının, yaratıcılığı zorlayan kapısını da aralıyor. Bu tekniklerin başında da tonlama geliyor.

Fotoğraf elde etme süreçlerini şimdiye kadar çekim ve karanlık oda başlıkları altında ele aldık ama, fotoğrafçılıkta üçüncü bir süreç daha var. Çekimi yapılmış, baskısı tamamlanmış bir fotoğrafın üzerinde yapılabilecekler bu süreci oluşturuyor. Baskıdan sonra, “fotoğraf işle-

me” de diyebileceğimiz bu süreçte, farklı farklı teknikler uygulayarak farklı sonuçlara erişmek olası. Bu tekniklerle, fotoğrafın üzerindeki küçük lekeleri yok etmekten başlayan, ya da fotoğrafı bazen kısmen, bazen de tümüyle yeni bir renge bürüyerek farklılaştırmaya kadar uza-

nan, geniş bir yelpazede işlem yapmak olası. Rötüş (hata giderme), ağartma (soldurma), tonlama (renklendirme) ya da boyama, S/B fotoğrafçılıkta bu amaç için kullanılan tekniklerden bazıları. S/B baskıların farklı kimyasal müdahalelerle işlenerek yeni olanaklar yaratma-

şı, S/B fotoğrafın en önemli özelliklerinden biri.

Tonlama, birer kimyasal olan tonlayıcılar yardımıyla, S/B fotoğrafı renklendirme-ye yarayan kimyasal bir uygulama aslında. Salt renklendirme amaçlı değil, aynı zamanda fotoğrafın ömrünü uzatmak için de sıklıkla başvurulan bir yöntem. Hepsi birbirinden farklı sonuç verebilen, çok sayıda formülle uygulanması olası.

Tonlama işlemi, tonlayıcılar yardımıyla, basılı bir kartta duyarkat yüzeyindeki siyah gümüşlerin, başka bir metalik bileşiğe dönüşmesini sağlar. S/B olmak koşu-

luyla, hem film hem de kartlara uygulanabilen yüksek hızlı tonlayıcılar, özellikle gümüş yüzeyli duyarkatların renklendirilmesi için üretilmişler. Tonlama işlemi doğru yapıldığında, görüntü kimyasal olarak kalıcılaşır. Arşiv amaçlı çalışmalar da ideal bir teknik olarak kullanılır.

Tonlama işleminde kullanılan yüksek hızlı sıvı tonlayıcılar iki kategoriye ayrılır. PALETTE, BT20 Mavi, RT20 bakır/kırmızı, ST20 selenyum ve AU20 altın tonlayıcılar tek banyolu çözelti içerirler. Görüntü, tonlayıcının kılavuzunda verilen öneriler doğrultusunda hazırla-

© Serpil Yıldız

nan çözelti kullanılarak tek aşamada banyo edilir. ST20 değişken sepya, ST10 değişken olmayan sepya ve GT20 yeşil tonlayıcılar çift banyolu çözeltiler içerirler. Çift banyolu tonlayıcılarla yapılan tonlamada baskı önce ağartılır; sonra yeterince yıkanır ve ikinci banyoya da ton verilir. Ağartma miktarı kullanıcının isteğine bağlı. Baskı kartının tümüyle ağartılması, karttaki görüntünün tümüyle kaybolduğu ilk ana kadar bir zaman ister. Bu, aslında sanal bir kaybolmadır yani görüntüye ait herşey baskı kartının hâlâ üzerindedir. İkinci banyoya tonla-

nan fotoğrafta tüm görüntü yeniden oluşur. Kısmen yapılan ağartmalarda hala bir miktar siyah gümüş kart üzerinde kalacağından, tonlama sonrasında elde edilen renkler daha koyu olur. Tek banyolu tonlamada, ağartma ve tonlama işlemleri eş zamanlı olur. Tonlama işlemi durdurmak için, baskı kartı tonlayıcının içinden alınarak yıkanır.

Bir başka tonlama türü de, sıçramalı tonlama. Bu tonlama tekniği, farklı renkteki tonlayıcıların, görüntüyle art arda etkileşmesine izin verir ve bir renk karışımı yaratır. İkinci tonlayıcıyla da etkile-

Sepya Tonlama Banyosu

Hazır bir reçete vermeden önce, kimyasallarla çalışıldığını anımsatmak önemli. Bu reçeteleri uygularken olabildiğince havadar bir ortamda çalışmak, olası zehirlenmeleri ya da alerjik tepkileri önleyebilir. Tonlama işlemleri rahatlıkla günışığında gerçekleştirilir.

Yüksek hızlı (fotospeed) tonlama banyosu, özellikle bromürlü S/B fotoğraf baskı kartlarında zengin tonlar elde edilmesini sağlayan bir tonlama banyosu. Şehir suyunda bol bulunan demir artıklarının yol açabileceği mavi lekelenmeleri önleyen bir formüle göre üretilmiş. Üç bölümden oluşur; ağartma banyosu; sepya geliştirici A; sepya geliştirici B. Sepya geliştirici B'nin sepya geliştirici A'ya eklenme oranı, baskı sonunda oluşan sepya tonunun koyuluğunu belirler.

Hazırlık

Ağartıcı, 1 ölçü tonlayıcı çözeltisi 9 ölçü suyla karıştırılarak, gereken miktarda hazırlanır. Sepya geliştirici A, ağartıcı ile aynı miktarda ve aynı ölçüde (1+9 oranında) suyla karıştırılarak hazırlanır. Sepya geliştirici B, elde edilmek istenen kahveren-

gi tonunun koyuluğuna göre uygun miktarlarda sepya geliştirici A'ya eklenir; 1 litre çözelti olarak hazırlanmış sepya geliştirici A'ya eklenecek miktarlara göre, baskının alması beklenen renkler şöyle:

Beklenen renk	Karşım miktarı
Sarı/kahverengi	0
Sepya	25
Orta kahverengi	50
Koyu kahverengi	75
Çok koyu kahverengi	100

Uygulama

Tonlama yapılmak istenen kart baskısının saptama ve yıkama işlemlerinin, önceden çok iyi yapılmış olması zorunlu. Tonlama işlemine başlarken kart baskısı ıslak olmalı. Baskı ıslatılmak üzere 1 dakika süreyle su içinde bekletilmeli.

Tonlanacak ıslak baskı kartını ağartıcıya daldırın. Yaklaşık 2 dakika boyunca sürekli çalkalayarak tepkimeyi hızlandırın. Bu süre sonunda baskı kartındaki gümüşten oluşan görüntünün kaybolmasını bekleyebiliriz. Geriye çok silik bir görüntü kalır.

Ağartılan baskı kartını 2 dakika süreyle akan suda yıkayın. Böylece ağartıcıdan kalan tüm kimyasallar temizlenecektir.

Baskı kartını sepya geliştiriciye daldırın ve sürekli çalkalayın. Görüntü yaklaşık 1 dakika içinde koyulaşmaya başlar. Koyulaşma işleminin tamamlanmasını bekleyin.

Tonlayıcıdan çıkardığınız baskı kartını 15 dakika akan su altında iyice yıkayın ve bilinen yollarla kurumaya bırakın.

Kullandığınız banyoları, hava almayacak şekilde saklayabilirsiniz, aradan çok süre geçirmeden yeniden kullanabilirsiniz.

Notlar

1 litre sulandırılmış bir tonlayıcı ile yaklaşık 50 adet 20x25 cm boyutlu baskı kartı tonlaması yapılabilir.

Tonlanacak baskı kartının, daha önce yapılmış saptama ve yıkama işlemlerinden kuşkunuz varsa, bu işlemleri yineleyerek tonlama yapmak daha doğru bir seçim olur. Bazen beklenmedik sonuçlarla karşılaşılması doğal. Tüm fotoğrafçılık çalışmalarında olduğu gibi, deneyim kazanmak sorunların üstesinden gelmek için oldukça iyi bir yol.

Dikkat! Sepya geliştirici B çok güçlü bir alkali olan sodyum hidroksit içerir. Deri ve gözler için tahriş edici olabilir. Kullanım sırasında tonlayıcı kılavuzunda belirtilen güvenlik önlemlerine uyulması sağlığınız ya da karşılaşmaktan hoşlanmayacağınız vücut tepkilerini aza indirmek için önemli. Gözle teması ya da göze sıçraması halinde, gözünüze en az 10 dakika su banyosu yapmayı ve akabinde bir göz doktoruna başvurmayı sakın unutmayın. Kimyasallarla çalışırken, eldiven, maske ya da gözlük kullanmak riskleri en aza indirir.

şmek üzere yeter miktarda tonlanmamış gümüş kalmasını sağlamak için, birinci tonlama banyosunun süresini azaltmak gerekir. Sıçramalı tonlamada sonucu önceden kestirmek biraz zor olabilir; ama genel bir kural olarak, parlak bölgeler ilk tonlayıcının, koyu bölgeler ikinci tonlayıcının rengini alırlar. Ara tonlar da her iki tonlayıcının çakışmasından oluşan farklı bir tona bürünürler. Bir tonlayıcı çözeltisinden çıkarılan baskı kartının, diğerine konmadan önce mutlaka ve her zaman yıkanması çok önemli.

Bütün bu tekniklerin uygulanmasında kullanıcının tercihleri en önemli belirleyicidir. Her türlü tonlama işleminden sonra, yalnızca iyi bir yıkama işlemine gereksinim var. Tonlama teknikleri tümüyle saptanmış ve yıkanmış baskılara uygulanır, bu yüzden normal günışığı koşullarında rahatlıkla yapılır. Eski bir baskı kartıyla çalışmak isterseniz, ve baskının tümüyle saptanıp, yıkandığından kuşkunuz varsa, işleme başlamadan önce saptama ve yıkama banyolarını yeniden yapmanızda yarar var. Tonlama, kul-

lanıcının yaratıcılığını çok artıran bir uygulama. Tonlama sırasında baskı kartındaki ton değişimini gözlemek ve işlemler sırasında önerilere uygun çalışmak, başarılı sonuçlara ulaşmak için oldukça önemli.

Bazı Tonlayıcılar

En yararlı olan iki tonlayıcı, selenyum ve altın. Baskının ömrünü önemli ölçüde uzattıkları için de oldukça yaygın kullanılırlar. Baskı kartının çeşidine göre, her tonlayıcı çok çeşitli sonuçlar verse de fotoğrafçı, elde etmek istediği ton dengesine ulaştığında banyo işlemini durdurabilir. Her iki tonlayıcının da ayrı kullanılabilir olması bu işi kolaylaştırır. Selenyum tonlayıcı genellikle 1-10 dakika arasında bir süre ister; çok dikkatle yıkamak gerekir. Bazen, yalnızca daha koyu tonları olumsuz etkileyen tonlar oluşabilir. Altın-klorür çözeltisiyle yapılan altın renklendirme, 20 dakikaya kadar bir süreye gereksinim duyar. Renkler, bromürlü baskı kartı kullanılmışsa maviye, klorob-

romürlü baskı kartı kullanılmışsa da turuncu-kahverengiye kayar. Selenyumda olduğu gibi, bu banyoda da sürekli izlemek önemli.

Sepya tonlama, eski fotoğrafların sararmış hallerini anımsatan daha özel etkiler verir. Çoğu fotoğrafçı, sepya tonlanmış bir baskı elde etmek için iki banyolu bir çözelti kullanır. Birinci çözeltiyle yapılan banyo ağartma, yani, görüntünün tümü korunacak biçimde renk kaybedilmesi işlemi. Ağartılan baskı kartı kimyasallardan temizlenmek üzere, bolca durulanır. İkinci banyo bütün görüntüyü, kahvereneği tonlarında yeniden oluşturur. Ağartma işleminde banyo sıcaklığı düşükse, daha koyu kahverengi tonlar elde edilir.

Sıçramalı tonlamada, farklı tonlayıcılarla seçenekler artar. Önce sepya, sonra mavi tonlayıcılar, parlak bölgeleri sepya, koyu bölgeleri mavi, ara tonları da yeşil yapar. Önce bakır, sonra mavi tonlayıcılar leylak rengi, reylak-mavi karışımı ve mavi verir. Önce sepya sonra selenyum tonlayıcılar kahverengi-mor, önce selenyum, sonra altın tonlayıcılar morumsu-mavimsi orta tonları, önce mavi sonra selenyum mavi koyu alanlar ve soluk sarı parlak alanlar verir. Sıçramalı tonlayıcının kılavuzunda belirtilen önerileri dikkatlice izleyin ve uygulayın; ama baskı kartının ilk tonlayıcıdaki kalma süresini, önerilen normal tonlama süresinden %25 daha az uygulayın. İkinci tonlayıcıya daldırmadan önce iyice yıkayın. İstedığınız etki oluşuncaya dek ikinci tonlayıcıda bırakın, sonra çıkarıp iyice yıkayın.

Uyarı

Tonlayıcıların tümünün solumayı olumsuz etkileyen ya da cilde zarar veren, alerjik etkilere yol açacak toksik maddeler olduğunu unutmayın. Asla şişeden koklamayın, mutlaka havalandırması olan bir alanda ya da açık havada çalışın. Elinizi, çıplakken çözeltilere daldırmayın. Riskleri en aza indirmek için eldiven, maske ve gerekiyorsa gözlük kullanın. Tonlama işlemini denemek isterseniz, gerekli tonlayıcıları fotoğraf malzemeleri satan profesyonel mağazalardan edinebilirsiniz.

Serpil Yıldız

Baskı Kartı Seçimi

Yüksek hızlı tonlayıcılar, bütün gümüş tabanlı duyarlıklara uygulanabilir. Baskı kartları arasında üretim özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar olması doğal. Bu nedenle, tonlama işlemine maruz bırakılan her kart gölge, derinlik ve ton değişimlerinde, büyük olmasa da farklılık gösterebilir.

Kolayca erişilebilen reçine tabanlı değişken kontrast baskı kartları, tonlama için en yaygın kullanılan kartlar. Yıkama süreleri daha kısa olan plastik tabanlı kartlar da kullanılırlar. Normalin altında duyarlı olan plastik tabanlı kartlar, daha uzun tonlama sürelerine gerek duyarlar ve elyaf ta-

banlı olanlardan daha az tonal titreşim verirler.

Elyaf tabanlı baskı kartları, tonlayıcıları iyice emerek, zengin tonlar üretir. Daha az tonlama süresine gerek duyarlar ama, reçine tabanlılara oranla, daha uzun süre yıkanmayı ve dikkatli işlem yapmayı gerektirirler.

Dereceli kağıtlar, derecesine göre değişkenlik gösterirler. Yüksek derece güçlü ton anlamına gelir. Değişken kontrast kağıtlar tonlayıcının nüfuzu için oldukça karmaşık yapıda duyarlıdır sahipler, bu nedenle daha uzun süreli tonlama işlemine maruz bırakılırlar. Hangi kağıt kullanılırsa kullanılsın, tonlama işleminden önce iyi saptanmış ve yıkanmış olması önemli.

Kaynaklar

M. Freeman, The Encyclopedia of Practical Photography, Tiger Books International, 1992

http://www.fotospeed.com/toner_tips.htm

<http://www.handcolor.com/studio/traditional/toning/informationguide.htm>

http://www.fotospeed.com.au/hints_to_toning.htm